

Sissejuhatus.

Tartu katoliku kirikusse sattusin 1973 aasta sügisel. Septembris. Kirikusse teenistusele tulin oma sõbra I.K-ga pühapäevasele missale. Sellest esimesest missast on jäänud ere päikeseküllane mälestus. Soe, valgust ja värve täis kirik tekitas minus aukartust. Mäletan, et me ei julenud liikuda kirikus isegi tagumise pinkide reani mitte. Seisimegi vaikselt välisukse kõrval pühitsetud vee anuma läheduses.

Preester oli juba altaris ja toimetas teenistust. Olime sisenenud alanud teenistusele ja lahkusime teenistuselt enne jutluste lõppemist. Preester jutlustas kantsilist peale teenistust pikalt ning mitmes eri keeles. Kokku olime teenistusel, arvan tunni jagu aega. Preestri hääli oli vaikne aga selge. Kirikuvärviks oli valge. Kirikus valitses piinlik puhtus. Altarit ning altari balustraadi (balustrite reast koosnev rinnatis) kattis pitsiline valge lina. Inimesi oli kirikus ehk vaid kümmekond. Meelde jäi tugev raske punane kangas pihitooli uksi katmas ning trükitud tekstid tagumistel pingiridadel klaaside all.

Teist korda sattusin samasse kirikusse juba talvekuul. Tulin seekord üksinda hommikusele teenistusele. Kuidas tuli sel hommikul selline ootamatu soov, ei tea, aga küllap olin teada saanud, et varahommikul saab Tartus hommikusel teenistusel olla vaid katoliku kirikus. Oli lund sadanud. Elasin mitte kaugel, üürikorteris A. Haava tänaval ning nii oli lihtne jätta hommikul kirik oma kooliteele. Kirikuesiselt oli lumi puhastatud. Pisike silt noolega kiriku uksele, juhatas mööda lumelabidaga puhastatud rada kuhugi edasi kiriku aeda. Kirikusse siseneti sakristia (käärkamber) uksest. Sakristia uksele viis trepp, mille käsipuud olid laotud hõredalt tellistest. Kui avasid raske välisukse, siis tuli veel teinegi sisemine uks avada. Ukse avamisel helises pisike kelluke ukse kohal. Uksed muidugi kolisesid ise juba avamisel nii palju, et vaikselt, märkamatu, polnudki võimalik kirikusse siseneda. (hiljem nägin, et sakristia ukse avanedes hakkas kabelis põlema pisike lambike).

Sakristia oli pime, kuid üks kirikuruumi oli avatud ning sealt edasi tühjas kirikus põlesid vaid altarituled ning küünlad. Läbi kiriku paistis kõrvakabeli valgus ning kostus jutukõminat. Keegi mulle vastu ei tulnud ja nii läksin julgelt läbi kiriku edasi valgustatud kabelisse.

Kabelis peeti teenistus ja pugesi vaikselt ühele parempoolsele põlvituspingile. Selle eesreas istus harmooniumi taga üks halli riidetatud mutike. Teine mutike istus teisel pool sissekäiku pingis. Muidugi tuli üks neist kahest naistest siis kohe minu juurde ja asetaski põlvituspingile eestiaegse palveraamatu ning näitas kus kaugel parajasti teenistus järjega on. Ma muidugi suurt ei saanud midagi aru ning kätte näidatud järg palveraamatust kadus kiiresti käest.

Kabeli nurgas küdes ahi ja selle uks oli irtakil, nii et kuuldus põlevate puude praksumist ja kabelis levis just süüdatud ahju soojus. Samal ajal luges preester vaikselt häälel ladina keelseid palveid altari ees. Aeg-ajalt pöördus ta oma pidulikus ornaadis ning siis vastasid mutikesed ladina keeles tema palvele. Lauldi eesti keeles.

Üks või kaks korda tuli teenistusel ristimärki teha, kord laiutas preester kätega arusaamatult. Siis helistati ühte kellukest ja peeti pikka vaikusehetke. Järgnes armulaud. Kuigi see kõik oli mulle arusaamatu, ometi samas tundus kõik lihtne ja soe. Ega ma siis ei teadnud katoliku teenistuse käigust või katoliku missast mitte midagi. Ehk teadsin vaid Meie Isa palvet. Muidugi olid muusikaosad tuttavad - teenistuse osad. Aga arusaamatus järjestuses ning polnud võimalik kohe palveraamatust samuti õiget järge pidada, kuigi näidati ette tekstikoht ning vastav tõlge. Üks mutikestest (kindlasti õde Salvatora) mängis pisikest harmooniumi ning kui laulmiseks läks, anti mulle laululeht või avati palveraamat sobival kohal.

Nii hakkasingi käima sellel hommikul talvise Tartu Katoliku Kirikus missal. Need esimesed alustatud koolipäeva tunnid, olid ilusad ja ülevad päeva alguseks. Sageli loobusin nii koolipäeval esimesest tervest loengust.

Millegipärast ei mäleta palju pühapäevaseid teenistusi, küllap sõitsin esimesel tudengiaastal nädalavahetuseks koju Rakvere. Teenistus algas nädalapäeva hommikul k. 8.

Pikkamööda hakkasin üha rohkem aru saama jumalateenistusest, sest igal korral ulatati palveraamat koos juhistega. Kui nüüdki ikka aru ei saanud või ei osanud vajalikul kohal põlvitada või hilinesin seda tegema, ei öelnud keegi ka midagi. Üsna tavaline ning sage oli, et terve missa vältel põlvitati. Kabeli põlvitamispinkidel oli põlvituspinnal selline gramm või süvend, mis tegi põlvitamise eriti raskeks ja piinarikkaks. Kuidas nunnad neil pinkidel põlvitasid, ei tea. Siis hiljem juba sättisin end istuma toolile, kust sai põlvitada kabeli põranda vaibal. Lugemised olid minu kohal olles alati eesti keeles. Sain aru, et see oli nii minu pärast. Mida jutluses räägiti, ei mäleta nüüdseks, kuigi kindlasti lühidalt selgitati evangeeliumi sisu. Missa lõppes tavaliselt lauldes ning preestri lahkudes lugesid mutikesed veel pikki pikki palveid. Nii et, kui siis ükskord kõik lõppenud oli, siis istus preester juba vaikselt suures kirikus.

Mäletan, et kord ühel advendinädala missal, kui suures kirikuruumis tagaseinas oli avatud/tehtud esimene "kalju" suure suure sinise maalitud pinna alla, siis kord, kohe peale teenistust, võttis isa Andreas mu kaasa ning näitas uhkusega tervet seda "kaljut" ning pani tuled maali taga põlema. Joonistus välja Püha maa õhustik Naatsaretis. Maalil oli täht ning hoone, kus Jeesuslaps sündis. See kaasakutumise hetki on mul meeles, see kaval preestrinaeratus, et tule ja vaata midagi, mida sa poiss pole ennem näinud.

Muidugi põlvitati siis pärast selgitusi selle suure paberist kalju ees ja loeti Meie Isa palvet, Ole tervitatud..., Au olgu... Niimoodi käisingi advendiaja hommikuti kirikus selle maali ees palvetamas. Küllap ma alguses puudusin mõnel hommikul, et ei käinud igahommikul teenistusel aga hiljem kujunes sellest igahommikune missa. Kuidagi asetas see hommikune teenistus terve järgneva päeva särama.

Nii õppisin ladinakeelse missa osad kergesti pähe. Sama hümneidega.

Need kabelis peetud hommikumissad tundusid kõik erilised: Preester seisis teenistusel nii lähedal palvetamas altari ees. Ja õnnistuse jagamisel hetkel seisis ta otse minu vastas.

Tavaliselt laulis õde siis teenistuse lõpus eesti keeles: "Jeesus, sul elan, Jeesus sul suren, Jeesus sul olen nii elus kui ka surmas..." või siis laul Neitsi Maarja auks. Kahjuks ei mäletata ega teata neid laule enam Tartu kiriku juures.

Ornaadid, mida isa kandis olid kõik vanad rooma ornaadid, eriliselt uhked ning tähendusrikkad. Rikkalike tikanditega. Ornaadi all oli pikk pitsiline alba ning stoola. Cingulum ning humeraal. Kõik need preestri vajalikud esemed asetati eriliselt teineteise peale sakristias enne teenistust. Kõigist neist tähenduste tähendustest sain teadlikuks alles palju palju hiljem. Muidugi valitses

Kirikus ja kabelis valitses piinlik puhtus. Et isa Andreas oli külmakartlik, siis olid tal alati jalas hallid kalossidega vildid ja teenistusel, kui teenistus toimus külmas suures kirikus, kandis ta sellist omapärast vildi tykki millega katta oma halli pead. Hääl oli tal vaikne ja kohati tundus, et ta peab kohe midagi sooja jooma, sest suu kuivas.

Millal isa Andreas mind esimest korda oma tuppa kutsus, et minuga rääkida, seda ma ei mäleta aga küllap ta kutsus mind lihtsalt peale missat endaga kaasa.

Meeles on aga see preestri tuba küll: kitsas ühetoaline allkorruse korter. Sinna pääsemiseks tuli minna läbi ühisest koridorist naabriga. Toakesel oli jällegi kaks ust. Mõlemal uksel oli ukseilmad ning vähemalt 3 lukku, mida isa Andreas hoolikalt ka alati lukustas. Nii et, kui koputasid uksele, siis avati see suure lukukolina saatel. Mõlemas ukse olid ukseilmad. Kõik see viitas isa Andrease ettevaatusele jälgimise suhtes või siis tema kartusele, et keegi siseneb tema korterisse. Muidugi pidasin mina neid kartusi sel ajal põhjendamatuteks aga kui nüüd järele mõelda toleaegsele ajale aastakümnete taha, siis pole selles midagi imestada. Samuti kõneles i Andreas, et keegi kuulab pidevalt tema korterit seina tagant pealt. Ja ka see kartus tundus mulle esialgu siis naljakas ning asjatu. Nüüd olen veendunud vastupidises. Selles veenis mind ka see, et kohe kui istusime laua äärde, siis kolistas i Andrease naaber miskipärast tema uksega. Isa Andrease tegevust jälgiti tol ajal teraselt. Enamus meie kohtumisi seal tema korteris olidki sellised, et rääkisime teemadel, millest sai avali rääkida ning osa jutuajamistest, kirjutasime siis paberile. Mina esitasin küsimuse paberil ja i Andreas vastas kirjutades samale paberile. Kindlasti oli sellel samuti see distsiplineeriv külg, et nii pidin selgelt sõnastama oma küsimuse ning ka vastus sai alati lühike selge ning arusaadav. Usust rääkisimegi ikka enamusel kordadel sakristias.

Kohe korteri ukse kõrval oli toas ahi. Selline tavaline pliit-ahi, kus sai ahju sisse ehitatud pliidil süüa valmistada või soendada. Alati oli tuba köetud ning soe. Söömas käis isa Andreas tavaliselt õdede juures Taara puiesteel aga küllap ta samuti ise valmistas endale. Keset tuba oli pikk laud ning ühes laua servas oli voodi. I Andreas istus tavaliselt laua otsas. Teises seinas oli terve seina ulatuses raamaturiul. Raamaturiul oli kaetud kardinaga, nii et keegi ei näinud, milliseid teoseid tema raamatukogu sisaldas. Kolimisel võttis isa enamuse oma raamatuid Džambulisse kaasa. Hiljem nägin, et raamatud olid kirikus peidetud seisus. Kui isa oli juba lahkunud Džambulisse, leidsin põneva raamaturiuli sakristast seinasoendusest puitkarkassist ning ka ühes puukuuris olid raamatud kastidesse peidetud. Eestiaegsed kaputsiini isade järelejäänud poolikud trükitööd peitusid kastides altaris kujude all ning ka pealtari sees.

Kui isa Andreas nüüd nendel jutuajamistel tahtis midagi mõnest raamatust näidata, siis läks ta oma raamatukogu katva kardina juurde ning paotas seda pisut ja võttis õigelt kohalt vajaliku raamatu. Muidu oli kogu elamine väga askeetlik ja piinlikult puhas. Laual oli tema ees suur trükimasin.

Kateheesist mäletan, et isa kõneles mingil lihtsal ning selgel moel usu tõdedest aga ta pööras küll enam tähelepanu hoopis protestantide eksiõpetustele. Muidugi polnud minul neid selgitusi eriti huvitav ega põnev kuulata. Samuti pidas ta vajalikuks, et õpiksin pähe nii ladinakeelsed palved, kui eestikeelsed. Tegelikult oli see muidugi kerge, kuna igal teenistusel neid ju loeti. Credo tuli selgeks õppida küll lisaks samuti pidulikus tekstis.

Mäletan, et pidasin vaikselt ennast kogu aeg targemaks nende protestantlike eksiõpetuste osas, ning mõtlesin sageli, et no räägi räägi, küllap ma ikka tean kaasaegsemaid uusi oikumeenilisi seisukohti.

Aga et mina oleksin millegagi isa Andreast üllatada suutnud, seda muidugi polnud. Kord andis isa Andreas mulle lugeda tema enda koostatud kiriku ajaloo peatükke, küll vene keeles. Mulle meeldis eriti tema ülevaade erinevatest liturgiatest ning kiriku tekkimisest. Tõlkisin selle artikli kiirelt ning näitasin seda isa Andreasele. Rahulikult võttis preester punase ja musta tinten-peni ja tegi kogu teksti ulatuses kirjult märkmeid ja parandusi. Ikka ehmatavalt vigane oli see minu eestikeelne tõlge.

Kaua hoidsin seda tõlget endale näidisenä alles. Nii kogesin isa Andrease nõudlikkust tekstide suhtes. Mäletan, kord oli tal laual läänes trükitud vene keelne lastele määratud piiblitlugude raamat. Katoliiklik väljaanne. Isa luges sealt kohe esimest peatükki loomisloost ning selgitas siis, kui vigane ja puudulik oli see lühike tekst. Olin väga üllatunud, et ta tõi välja selles tekstis olevad mõttevead, kritiseeris olgu siis et läänes trükitud raamat.

Samuti andis ta mulle lugeda käsitsi tõlgitud materjale, milleid tõlkis isa Taddeus. Enne teda Tartus töötanud preester. Eks eestikeelseid tekste oli vähe või polnudki. Muidugi olid need tõlked küll sageli vigased. Nendest vast põnevaimad ja tuntumad lugemised olid F.Salesiuse "Filoteia", üks pikem raamat meditatsioonist ning raamat isa Damiani elust. Isa Andreas kinkis mulle eesti ajal trükitud õhukese katekismuse.

Kord palusin isa Andrease käest ladinakeelset palveraamatut ja tõesti, minu õnneks oli ta just omandanud uue preestrite breviaari ning nii sain ühe osa tema vanemast kasutatud breviaarist. Kiriku kalendri õppimiseks ning ladinakeelsete palvete palvetamiseks oli see väga sobiv ja kasulik.

Muidugi pean nüüd hiljem piinlikust tundma oma kateheesi tundide pärast, kuidas vaikselt pidasin ennast targemaks ning ei hoolinud eriti sügavalt õppimisest. On hämmastav, kui palju head hävitab uhkus ning iseenesetarkus.

Kui minu abikaasa E. tuli kirikusse, siis õppis ta hoopis nii, et isa Andreas lasi tal tekste lugeda magnetofonlindi põhjendusega, et nii õpib ta ise kergelt eesti keele hääldust. Isa Andrease magnetofon oli eriline. Nii aeglase kiirusega magnetofoni pole ma ei ennem ega hiljem näinud.

Mäletan, kord küsisin isa Andrease käest, et mida preester seal altariil seljaga olles vaikselt pobiseb või kõneleb, et mis salatekste. Kohe võttis isa siis terve paksu missaali ning näitas mulle järjepanu kõiki tekste teenistuselt. Näidates ning selgitades, et midagi salaasja altariil ei tehta. Ja pean tunnistama, nii põnevat teenistuse tekstide selgitust pole ma hiljem kunagi ka kuulnud. Võin vaid õnnelik olla, et isa Andreas leidis aega nende tekstide selgitamiseks. Kahtlen, kas selliselt keegi enam kateheediga tegeleb.

Teine kord, olles nyd juba küll ristitud, tundus mulle, et armulauale saab minna vaid siis, kui oled eelnevalt igal korral pihil käinud. Jällegi võttis isa Andreas mu ette ning parandas mu liialduse. Sellel oli muidugi see hea külg, et nii õppisin, et armulaual tohib käia ka väljaspool missat. Tõele au andes, eks selliseid naljakaid ning segaseid olukordi tuli ette minuga sagedasti. Miskipärast valmistas kord mulle piht pettumuse, et mina lugesin korralikult pihipeeglit, palvetasin ennem nagu vaja ning selgitasin, mis kõik tehtud halvasti ning valesti ... ja preester määras, et loe ainult 3 korda Meie Isa palvet. See polnudki nagu midagi. Jällegi oli vaja selgitada, et mis on mis ning et miks ja kuidas asjad on tegelikult. Hiljem õppisin siis enam tähele panema neid selgitusi ja nõuandeid, mida preester pihi käigus jagas. Pihti jagades kandis isa Andreas alati sellist lihtsat lillat

stoolat, mida suudeldi pihitoolist lahkudes.

Suures kirikus käidi armulaual tol ajal nii, et mindi balüstraadi äärde, põlvitati, ning õed tõstsid armulaualiste kätele balüstraadi tagant puhta valge pitsilise lina ning alles siis jagas preester armulauda. Kabelis jagas preester armulauda põlvitajatele.

Need tööd, mida isa Andreas palus mul trükitööna teha Kiriku juures olid eelkõige sellele eestikeelsele palveraamatule "Au olgu..." viimase poogna lehekülgede trükkimine ning kiriku tagumistele ridadele paigutatud klaasi all olevad tekstide paljundamine: palved ning õppetükid katekismusest. Ühe suure töö tegin, kus trükkisin Vana Testamendi kommentaare aga tegin seda kiirustades ja väga lohakalt ning sain sarjata isa Andrease käest.

Peale isa Andrease ootamatut lahkumist Tartust, pidasime jätkuvalt kirjavahetust. Kaua aega hoidsin alles tema lihtsaid ja selgeid pühadesoove. Lihtsale ruudulisele vihikulehele oli kirjutatud Jõulutervitus või Ülestõusmispühade soov.

Isa Andreasel oli komme, et ta saatis edasi mõne väga ilusa juba kellegi poolt talle saadetud pühadekaardi ja nii leidsin ühe pühadekaardi tagant isa Thomase aadressi. Ja mina muidugi saatsin siis julgelt sellel aadressile samuti oma pühadetervituse. Nii tutvusin isa Thomasega, kaputsiinide provintsiaaliga. Vahetasin päris mitmed kirjad samuti isa Thomasega.

Isa Andreasel oli oskus kasutada kiirkirja, mida kasutasid suulise kõne ülesmärkijad, stenograafid. See on selline eriline kiirkiri - ainult krõnksud ja lainelised jooned. Küllap lätikeelne. Muidugi sobis selle kasutamine samuti selleks, et peita oma tegeliku kirjutatud teksti mõtet. Kindlasti oli/on sellise oskuse tundjaid väga vähe. Siit pärineb minu arvates ka legend, et i Andreas kasutas oma ülematega kirjavahetusel mingit omapärast salakirja. Aga kas keegi praegu tunneb seda kiirkirja.

Ja juba jutuksolnud šhopkast:

Erilise pidulikkusega ehitati jõlude ajal traditsiooniline jõulusõim. Muidugi nägin sellist traditsiooni üldse esimest korda elus. Selleks ehitati isa Andreas kirikus Joosepi altarist Naatsareti kaljud ja asetati selle taha seinale suure suure maali. Maal asetati raamile. Neid maale oli tegelikult kaks. Viimase neist maalis isa Andreasele J. õde L. Maali taha raamile kinnitati lambirida, mis valgustas seda sinist maalikangast tagantpoolt ning kuna maa piirjoon oli teise tumeda kangaga topelt, siis maali tagant valgustates joonistus maalile maa piirjoon ning heledam taevas. Samuti valgustati maalil oleva Jõulutähe kohta. Kaljud olid tehtud lihtsast jõupaberist ning kaetud pruuni vesivärviga ning siis paber ära kortsutatud. Täitsa ehtsad kaljud. Kaljudele puistati soost metsast toodud sammalt. Kirikus oli terve korv seda jõulusõime materjali - sammalt ja okkapahti. Hiljem visati see korvitäis materjali suures koristamisetuhinas minema, kui kasutu praht. Raske on Kirikus alati mõista, et igal esemel ja asjal on kirikus oma kindel tähendus või tähenduste tähendus, isegi kui see on sammalttäis korv. Iga asi asetub oma kohale, tähendusele, mõttele. Jõulukuuskedelid olid tol ajal lambikeste read. Nende tööle panemine oli suur töö. Alatas nad ei põlenud või langesid rivist välja. Neidki oli Kirikus seepärast terve suur kastitais. Muul ajal seisid nad kooripealse põranda all suures kastis. Nende tööhoidmise eest hoolitses kannatlikult õde Celesta. Õdede nimed juhtisid taevasse ja maisele: õde Salvatora ning õde Celesta. Õde Celesta

võis kannatlikult tundide viisi neid lambikesi kontrollida, et milline pirnike ei põle.

Jõulusõime figuure oli arvan 3 komplekti. Niisiis vahetati nii seda maali kui figuure ning igal jõulul oli midagi uut laste jaoks. Ühes figuurigrupi juurde kuulus 2 kaamelit, teise juures oli tugev härg. Üks grupp figuure oli lihtsam, teine jälle seevastu pidulikum. Sama oli tarkadega idamaalt. Kuna kujud olid kipsist, siis tihtilugu juhtus, et mõni lambakene sai kannatada. Esimestel aastatel kiriku juures ei mõelnudki, et peaksin ise kunagi aasta-aastalt Jõulusõime ehitama. Kuused töid Kiriku juurde tavaliselt poola perekonnad. Ja alati leidus abilisi, kes aitasid kuused püsti panna. Oli kordi, kus kuuski oli Kirikus 6-8. Neli altaris ning neli taga šopka juures. Mäletan ka sellist korda, kus kuusk ulatus kõrgemale altarist. Siis oli tegemist selle kuuse kinnitamisega.

Mäletan üht jõulujutlust, kui i Andreas palus, et ma tema eesti keele üle kontrolliksin ning jõulujutluse läbi loeksin. Just ennem, ühel kohtumisel oli meil jutuks, et Jõuluõhtul tulevad kindlasti ülikooli ajaloo tudengid kontrollima, kes parasjagu üliõpilastest on kirikus. Siis oli ka sellest isa Andrease jõulujutluses lause ajaloolaste kohta. Tekstis oli aga see lause maha kriipsutatud. Nii ma nüüd ei teagi kas see oli maha kriipsutatud, et mulle seda rõhutada või lihtsalt et seda fakt välistada jutlusest.

Hilisematel aastatel, kui Jõuluteenistust õhtul ei toimunud, siis laulsime koos õdedega kirikus ning lugesin ette alati ühe i Andrease Jõulujutluse. Päris mitmel aastal lugesin ühte ja sama teksti. Kuskil on see tekst ehk ka mul kultuurikihtides alles. Mäletan, et Jõuluõhtul juba varakult Kiriku ust avades tulid mitmed inimesed sellesse valgustatud ja vaiksesse jõulukirikusse palvetama. 2-3 naist kogunes alati Neitsi Maarja kuju juurde. Kui ma õe käest küsisin, miks nad pisaraid valavad, selgitas õde, et nad meenutavad lähedasi, kes jäid Siberisse. Alles hiljem olen mõistnud seda Jõuluõhtu ja Siberi seost.

Ülestõusmise pühade ajal ehitati samasse kohta Joosepialtarist haud. Eriti kõnekas oli siis pühadehommikul palvetada tühja haa juures. Pühadele eelneval Suurel Nädalal muudeti kõrvalkabel jälle pimedaks vangikongiks. Suure Neljapäeva õhtul palvetati pikki tunde seal.

Ülestõusmispühade teenistustest ei mäleta ma eriti. Rohkem oli see üks suur tossutamine ja killadi-kolladi protsessioon - suurte lippudega ja baldahhiiniga kirikut mööda kõndimine. Ikka kolm ringi ühtpidi ja kolm ringi vastassuunas. Kiriku ümber toimus protsessioon alles aastaid hiljem i Reinu ajal. Meeldejääv oli pühitsetud vee toomine kirikust sellel ajal. Ühel Ülestõusmispüha eel valasime õega uue paasaküünla. See oli omaette pikk protseduur. Ka naelte valmistamine oli eriline, mille juurde kuulus viirukiteradest ja vahast valmistatud suure peaga naelad.

Ükskord mäletan, et kui olin jälle pühadeks koju sõitnud ning puudusin sellelt ilusalt teenistuselt, siis võttis isa Andreas hiljem mul varrukast ning viis oma tuppa, kus andis mulle kingiks rohkesti pühadekraami. Kirikus endas aga oli veel järgmistel päevadelgi viirukisuitsu näha ja tunda. Kirik oli kohe tõsiselt "tossu täis". Isa Andreasel oli ehitatud kiriku peaaltari treppide astmete pistikupesad, kus sai viirukipanni pisikesse elektripliiti lasta voolu ning nii sai kütteelemendile viirukit raputades kergelt suitsutada ning tossutada. Alles tükk aega hiljem tõin õdede käest Tsehhist vastavad põletustabletid viiruki jaoks. Viirukiks endaks olid männi- või kuusevaigust veeretatud pisikesed terad, mis segati kokku maitseainetega.

Eriliselt pidulik oli Nelipüha. Kaua aastaid tõi selleks pühaks üks mees kased Kirikusse. Vahel 2 vahel 4 kaska. Nüüd on kahjuks see traditsioon täielikult unustusse vajunud, nii nagu ka pajukiisudes okstega preestri tee palistamine, teele loopimine, Palmipuudepühal. Need

pajuoksad põletati ja selle tuhaga peeti Tuhkapäeva teenistus.

Enda ristimisest, ei mäleta eriti palju. Ikka, et isa Andreas soovis, et see toimuks pidulikult teenistuse käigus ning et tunnistajateks olid Vonsovitsid. Seda hetke mäletan, mil vesi mu näole voolas. Isa ulatas mulle ühe valge kangatüki ja siis kirikus tol ajal kasutuses olnud isevalmistatud küünla ja oligi kõik. Kangas on mul kuskil kapipõhjas alles aga küünal on kolimistega kuhugi kadunud või ka lapsed ära lõhkunud.

Abiellusin 1976 aastal. Ei mäleta, et isa Andreas oleks meid eraldi õpetanud või oleksime kuidagi mingi pika ettevalmistuse läbinud. Küll räägiti sellest, et kuna abikaasa oli tol ajal protestant, luteri kirikus ristitud, siis küsiti selleks abieluks luba Riia piiskopilt.

Oma laulatusest mäletan seda pidulikku laupäevahommikut, kui läksime kahekesi abikaasaga kirikusse ning isa Andreas ootas meid kiriku uksele ja viis meid esialgu kõrval kabelisse, kus ta selgitas, meile kus mis ja kuidas.

Õed andsid abikaasale valge laulatusekleidi ning loori ning nii oli see ootamatult pidulik ning ilus teenistus. Muidugi pidime põlvitama altaris ning isa Andreas pidas lühikese jutluse. Millest ta rääkis, muidugi ei mäleta sõnagi. Tunnistajateks olid perekond Vonsovitsid, kes viisid meid siis peale missat turule ja ostsid sületäie lilli.

Muidugi mäletan ka oma tütre ristimist. Isa Andreas soovis, et see toimuks samuti võimalikult kohe peale tütre sündi. Arvan, et see oli tõesti kohe esimesel kuul, peale sündimist. Kui ütlesin, et tütre nimeks saab Kristina, siis lisas isa Andreas, et see sobib väga. Et Kirikus on mitmeid Kristina nimelisi pühakuid. Eriti meenutas ta Rootsi kuninganna Kristiinat.

Kord rääkis isa Andreas lühidalt sellest, kus ta oma eesti hea keele oskuse omandas. Kuidas ta vangistuses olles kohtas üht eestlasest protestandi õpetajat ning kuidas nad vangistuses seebitükkidel õppisid eesti keelt. See õpetaja oli pärit pärnumaalt. Hiljem olen küll püüdnud selgitada, et kes see õpetaja oli aga kahjuks, pole õnnestunud. I Andreas rääkis temast kui väga haritud ja targast mehest suure aukartuse ning lugupidamisega.

Juba Džambulis olles kirjutas ta mulle kord ka pikema kirja, kus soovitas käia palvetamas ühe meie koguduselikkme haulal. Ta pidas seda eesti naisterahvast pühaks inimeseks ning käis ise sageli temal haulal Tartus palvetamas. Soovitas seda teha mullegi. Muidugi olen nüüdseks selle nime ning hauakohagi unustanud.

Koguduse suuruse kohta ütles ta ikka, et Tartus on katoliiklasi "just niipalju kui vaja" ning alati tõi ta esile, et Jumal hoolitseb kõigi ning kõige eest. Küll näitasid õed mulle kord üht vanemat meest, kes tavaliselt palvetas pühapäeval Kiriku ukse kõrval palvepingis. - et temagi olla eestlane. Volga-sakslaste tulekus 70-ndatel ning varasemast eri rahvustest inimeste tulekus 60-ndatel NLiidust Tartusse, luges i Andreas jumalikuks ettehoolduseks.. Et see kõik oli abi siinsele kirikule. Küllap see nii siis ka oli. Palju aitas ta ise volga-sakslaste perekondi Eestis ning toetas neid lahkumisel N Liidust. (Volgasakslaste perekonnad elasid Paide lähedal) Samuti töötades Džambulis, kus ta oli preestriks tuhandetele volga-sakslastele.

Tema lahkumine Eestist Kazahstani volga-sakslaste juurde, oli muidugi ootamatu ning suur löök ja pettumus mulle. Oli aga selge, et seal Kazahstanis teenis ta suurel territooriumil mitut kogudust, kui siin Tartus oli ju inimesi ainult mõnikümmend. Lahkumine toimus kuidagi märkamamatult ja vaikselt. Lahkumisel võttis ta kaasa altarimaali, mille ta ise oli toonud Tartusse.

Nägin siis esimest korda Lipharti tegelikku altarimaali. (I Andreasele ei meeldinud et sel algsel maalil oli Jeesuslaps paljana). Sellest altarimaali kaasavõtmisest oli hiljem küll pahandus, kus muinsuskaitse inimene käis hiljem, et kuhu teie altarimaal on saanud. Ta küll leebus jutu peale et ega seda N Liidust välja ei viidud. Nii jäi pahandus tulemata.

Käisin i Andreasel koos P. T-ga Džambulis külas. Sealgi elas preester väga askeetlikult ning tagasihoidlikult. Kogudus oli muidugi suur ja ta pidi mitmesse teise linna sõitma. Džambul ise jättis suure keemiatööstuslinna ebameeldiva mulje. Seal ka intervjueerisime isa Andreast. Intervjuu ilmus "Kiriku Elus"

(http://www.elektrikarjane.eu/Kiriku%20Elu/Kiriku_Elu-1991_06-07.pdf)

Kui isa Andreas juba tagasi Riias p Alberti kirikus oli, siis kutsusin ta ka korraks külla Tartusse ning ta käiski meil külas. Tol ajal oli isa Väino Niitvägi koguduse preestriks. See oli tõeliselt meelde jääv kohtumine. Rääkisime pikalt ning laialt toimunud muutustest.

Isa Andreas oli samuti ka Peeter Valgu pihhiisaks Riias, kui ta seminaris õppis.

Mitmel korral kutsus isa Andreas mind Riiga, endale külla. Käisingi isa Andreasel Riias 2-3 korda külas. Alati oli vastuvõtt soe ja südamlük. Tema rääkis oma tegemistest ja tundis huvi kogu Eesti ning Tartu kiriku kohta. Alati pakkis ta ka mulle siis kaasa oma vast trükistilmunud raamatuid.

Aastal 2000 sain talt kirja, kus ta ootamatult kutsus end taas külastama. Käisimegi abikaasaga Riias teda vaatamas. Kõik see endine eluolu oli kuidagi järsult muutunud, ta oli pingest ning vastutusest vabanenud. Rõõmus ja aval kaputsiiniisa. Kaputsiini munk. Rõõmus ja naeratav oma lihtsas mungarüüs. Lõunastasime orduvendadega koos. Isa Andreas oli lõbusas tujus. Naljatas oma eesti keele oskuse kohta ning saatis meid lahkudes bussipeatusesse. Andis mulle teele kaasa kõik oma mündid mungakuue taskupõhjast. Ega ma siis päristäpselt ei saanudki aru, miks ta mind kutsus aga mõne kuu möödudes teatati tema lahkumisest.

Ja sellisena ta jääbki mulle meelde.

Paastumise kohta rõhutas ta ikka, et siin on põhjamaa: vaja ikka teistmoodi mõelda. Peab söömisega kehale sooja ja energiat andma.

Samuti oli ta veendunud, et inkvisitsiooni liialdusi peaaegu polnudki ning tegemist oli ilmaliku võimu liialdustega.

Reformatsiooni eksituste kohta oli i Andreasel tõlgitud raamat, milles üksikasjalikult analüüsiti Lutheri eksiõpetusi.

